

ROCZNIK

RYMANOWA ZDROJU



STOWARZYSZENIE PRZYJACIÓŁ RYMANOWA ZDROJU

2000
TOM V

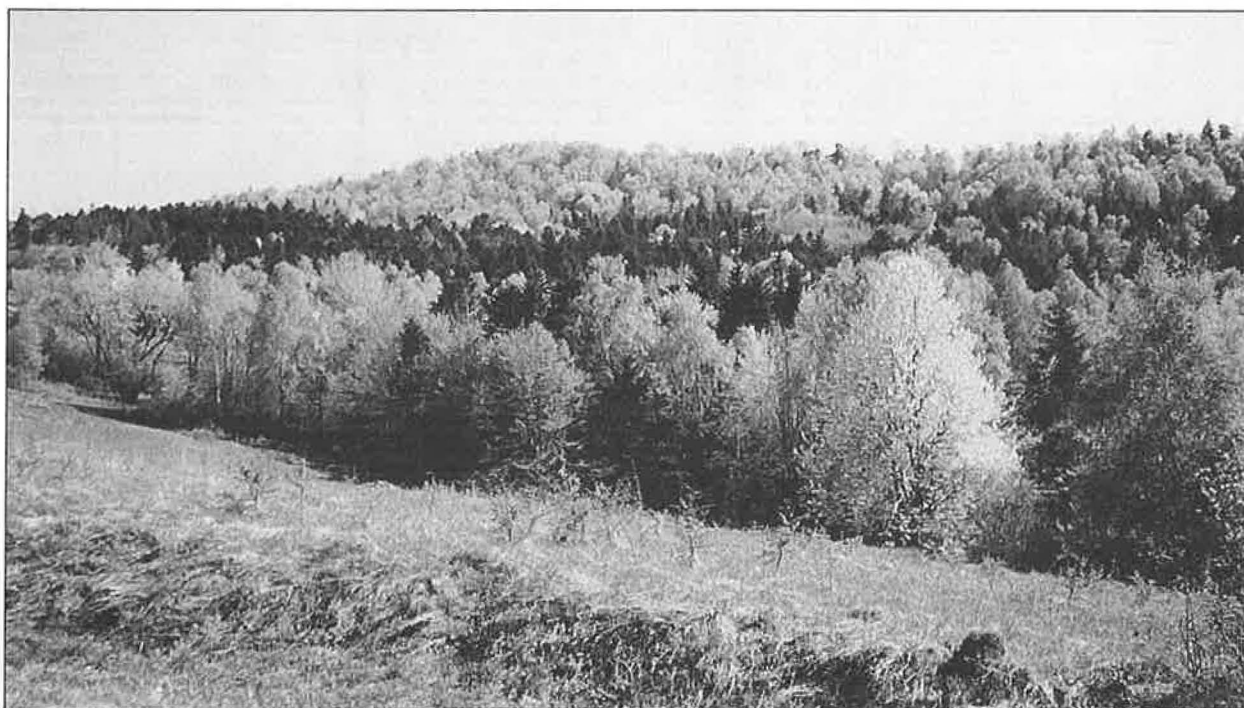
FOT-ART'94

*Anna Węglorz-Stempin***SPACER PO LESIE**

Spacer po lesie jest dobry na wszystko – na poprawę kondycji fizycznej, na poprawę nastroju, na chwilę refleksji czy zadumy.

Las bywa jednak często bezmyślnie niszczony i zaśmiecany. To smutne, bo przecież jak głosi stare powiedzenie „kiedy umiera las – umiera także człowiek”. Pierwotne lasy porastały znaczną część powierzchni Ziemi. Człowiek stopniowo poprzez wypalanie i karczowanie zamieniał je w pola uprawne, pastwiska, łąki. Na przestrzeni tylko czterech wieków od XI do XV w Polsce wycięto ponad 20 proc. lasów. Wiek XIX przyniósł kolejne, olbrzymie spustoszenie. Intensywna gospodarka rolna i leśna spowodowała głębokie zmiany struktury drzewostanów leśnych. Wiele lasów liściastych wycięto, a na ich miejscu posadzono monokultury sosnowe i świerkowe, wydajniejsze ale bardziej podatne na choroby i szkodniki. Ostatnie 50 lat to następna dewastacja: uprzemysłowienie – wzrost stopnia zanieczyszczenia środowiska naturalnego a zwłaszcza po-

wietrza. Kwaśne opady zawierające dużo dwutlenku siarki uszkadzają liście, korę i korzenie drzew. A jak my traktujemy las? Jak go postrzegamy? Czym jest dla każdego z nas? Zbiorowiskiem roślinnym, w którym dominują drzewa? Miejscem wypoczynku? Ostoją dla zwierząt? „Producentem” drewna? Las odgrywa bardzo ważną rolę w życiu człowieka i spełnia wiele różnych funkcji. Najczęściej mówimy o funkcjach produkcyjnych (użytkowych, gospodarczych) i poza gospodarczych. Na naszym terenie rola lasu jako producenta drewna jest sprawą drugorzędną. Ze względu na przyrodnicze bogactwo oraz obecność uzdrowiska nacisk położono na funkcję rekreacyjno-zdrowotną i dydaktyczną. Nadleśnictwo Rymanów sprawujące pieczę nad lasami położonymi wokół Rymanowa Zdroju aby umożliwić i zachęcić nas do spacerów wytyczyło specjalne trasy i opisało najciekawsze miejsca, by wzbogacić nasze wiadomości. I tak tuż za leśniczówką i parkingiem, w odległości około 500 m od drogi głównej



w stronę wsi Wołtuszcza ma początek Familijna Ścieżka Rowerowa o długości 3,5 km, przy różnicy wzniesień 60 m. Na „starcie” znajduje się tablica informacyjna przedstawiająca przebieg ścieżki jak i miejsca ciekawe przyrodniczo. A są to w kolejności: Punkt Czynnej Ochrony Płazów – ogrodzony i zabezpieczony staw, przy którym możemy zaobserwować salamandrę plamistą, traszkę grzebieniastą, traszkę górską, traszkę karpacką, kumaka górskiego, ropuchę szarą, rzekotkę drzewną, żabę wodną, żabę trawną. Bardzo często spotkamy tu również przedstawiciela gadów: zaskronca zwyczajnego z charakterystycznymi dwoma żółtymi plamkami po bokach tylnej części głowy, a zbaczając nieznacznie ze ścieżki beznogą jaszczurkę – padalca zwyczajnego. Mając trochę szczęścia możemy natknąć się na padalca odmiany turkusowej, którego ubarwienie, zwłaszcza w gorące i parne dni majowe odznacza się największą intensywnością. Gady i płazy mogą służyć jako wskaźnik stanu zanieczyszczenia środowiska, bowiem reagują obniżeniem liczebności na niekorzystne zmiany zachodzące w nim. Wędrując dalej dojdziemy do malowniczej, zmieniającej barwy wraz z porami roku Polany Horodzikiej – łąki na podłożu wilgotnym. Najbardziej atrakcyjna jest ona jesienią, gdy pojawiają się pastelowo różowe kwiaty zimowita jesiennego, budową przypominające krokusy. Jest to roślina chroniona, silnie trująca. Warto także zwrócić uwagę na korę drzew, zwłaszcza tych starych, dorodnych rosnących pomiędzy ścieżką a polaną. Jest ona porośnięta porostami (Lichenes). Porosty traktowane są jako bioindykatory – rośliny wskazujące zanieczyszczenie powietrza. Związane

jest to ze specyficzną budową plechy porostów. Groźne trucizny (między innymi dwutlenek siarki, tlenek azotu) pobierane z powietrza lub z opadów atmosferycznych wchłaniane są całą powierzchnią plechy. Nagromadzenie toksycznych związków powoduje ograniczenie, zahamowanie procesów życiowych. Badając skład florystyczny porostów nadrzewnych, stopień pokrycia i rozprzestrzenienia poszczególnych gatunków można dokładnie wyznaczyć tzw. strefy czystości powietrza, wykorzystywane przy m.in. lokalizacji ośrodków wypoczynkowych, obiektów leczniczych, sportowych. Zacytuję tu fragment z klucza – atlasu POROSTY Ludwika Lipnickiego i Hanny Wójciak „...jak wykazały przeprowadzone na terenie jednego z miasteczek w Polsce zachodniej (Drezdenko) badania czystości powietrza metodą lichenoidykacyjną, istnieje ścisła zależność między miejscem zamieszkania 2–3 letnich dzieci z przewlekłymi stanami zapalnymi górnych dróg oddechowych a wyznaczonymi na podstawie rozmieszczenia porostów strefami czystego powietrza w mieście. Dzieci mieszkające w części miasta będącej pod względem lichenologicznym całkowitą „pustynią porostową” chorują częściej niż ich rówieśnicy zamieszkujący rejon o mniejszym skażeniu powietrza.” Przemierzając się dalej ścieżką do Leśnej Klasy Dydaktycznej. Po przejściu kładką przez strumyk, otworzy ona dla nas swą bramę. Klasa zajmuje powierzchnię 23 arów i składa się z dwóch podstawowych elementów: łąki opasanej ścieżką i punktu wypoczynkowego z ławkami. Na łące oznaczone zostały rośliny zielne oraz krzewy i drzewa, których część została sztucznie nasadzona.



Przy każdym okazie znajduje się tabliczka z nazwą i krótką charakterystyką. W pobliżu ławek możemy zobaczyć pułapki feromonowe. Feromony to związki chemiczne wydzielane i odbierane przez owady tego samego gatunku. W praktyce stosuje się feromony płciowe i pokarmowe. Zasięg działania feromonów wynosi do kilku kilometrów. Pułapki są tak zbudowane, by odłowione owady nie mogły się wydostać. Odłów owadów – szkodników ma na celu: stwierdzenie ich obecności w lesie, wczesne wykrycie obszarów o podwyższonej liczebności oraz zwalczanie. Na stojakach umieszczone są od lewej: rura Boregharda – pułapka służąca do odłowu drwalnia paskowanego, pułapka szczelinowa – do odłowu kornika drukarza i pułapka lampowa – do odłowu brudnicy mniszki. Klasa rozwija się i z roku na rok wzbogaca się o nowe elementy. Pojawiły się tablice tematyczne: „ptasi budzik”, „rośliny runa leśnego”, „ochrona przyrody” – zawierająca między innymi wykaz roślin i zwierząt chronionych, „łowiectwo” – przedstawiająca rolę i specyficzną gwarę łowiecką oraz sylwetki zwierząt. Założono szkółkę modrzewia, jodły, buka przy której postawiono planszę „szkółkarstwo” a w planach jest przedstawienie zbioru nasion i szyszek. Leżąca kłoda drewna wraz z tablicą „powalone drzewo” informują o bogactwie, różnorodności form życia. W tym roku przybyła jeszcze jedna atrakcja: „Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna Rymanów Zdrój”. Na parkingu obok leśniczówki – na „starcie” ustawiona jest tablica, na której znajdują się informacje dotyczące przebiegu ścieżki z mapką i z przekrojem pionowym trasy. Wytyczona droga jak i poszczególne punkty (a jest ich ponad 20) opracowane zostały tak by przedstawić nam to co najciekawsze, godne uwagi. Plansze informacyjne na każdym przystanku zawierają opis miejsca i tak możemy zapoznać się ze źródłami mineralnymi i ich historią, odnowieniem naturalnym lasu, stanowiskiem „sanitariuszek lasu” – mrowiskiem, skupiskiem paproci, skrzypu, barwinka, łąką na podłożu wilgotnym, starym cerkwiskiem, torfowiskiem, fliszem karpaccim czy stanowiskiem daglezi. Nie wymieniałam tu wszystkich punktów – las czeka na nas i zaprasza pełen niespodzianek.

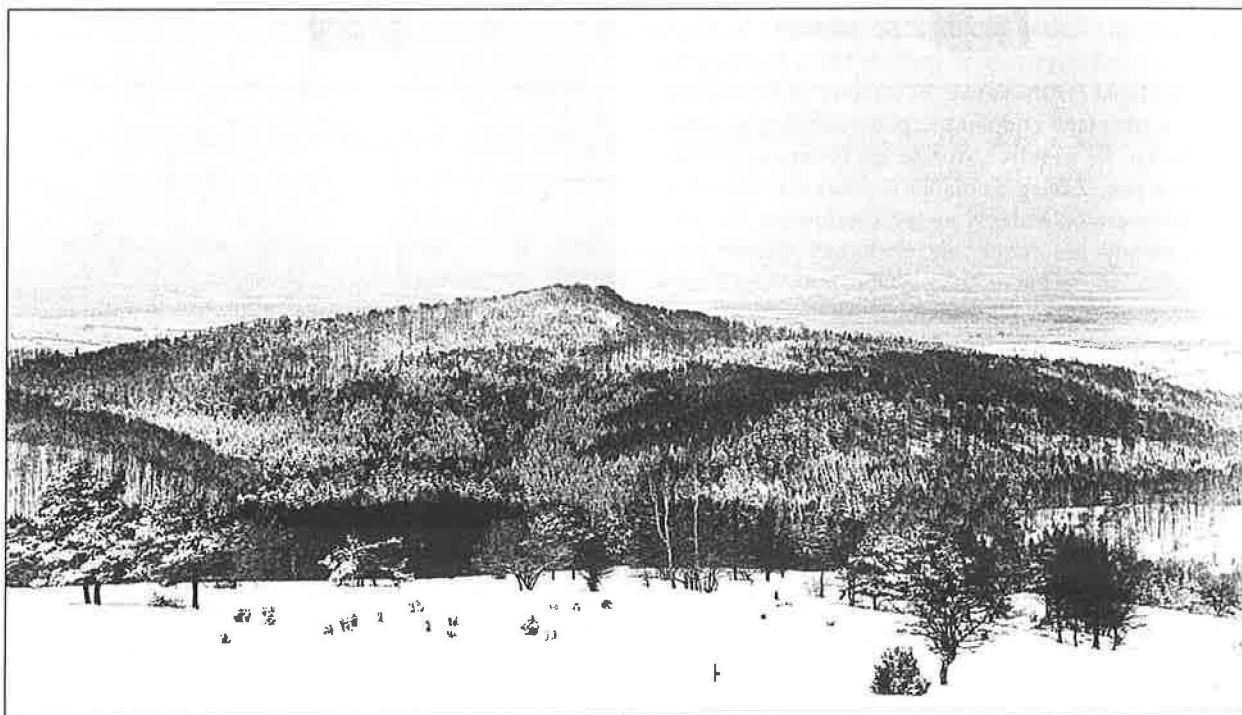
Las otaczający nasze uzdrowisko to naturalny las górski mieszany. Las taki można porównać do puzzli – wielkiej układanki, w której każdy element: woda, gleba a przede wszystkim organizmy żywe – rośliny i zwierzęta zalegają się, są od siebie zależne i trwają w równowadze. Las naturalny charakteryzuje się wielowarstwowością. Najwyższe piętro stanowią korony drzew. Na naszym terenie dominuje jodła pospolita i buk zwyczajny. Spotkać możemy także czereśnię dziką, brzozę brodawkowatą i dęby. Niższa warstwa to podszyt. W skład niego wchodzi młode drzewa, których wzrost jest hamowany brakiem światła oraz krzewy takie jak: leszczyna pospolita, kruszyna pospolita, czaromcha pospolita, dziki bez czarny, wawrzyn wilczeliko czy suchodrzew zwyczajny. Trzecia warstwa to runo leśne, do którego zaliczamy jeżynę popielicę i jeżynę (ostrężni-



ce), malinę właściwą, paprocie, trawy, zioła oraz wiele innych ciekawych roślin zielnych zakwitających na ogół wiosną, przed rozwojem liści na drzewach. Na biało zakwitają: marzanka wonna, konwalijka dwulistna, zawilec gajowy. Żółtą barwę mają: knieć błotna, pierwiosnka lekarska, ziarnopłon wiosenny. Kolorem niebieskim przyciąga cebulica dwulistna, fioletowym – kokorycz pusta, żywiec gruczołowaty. Opis roślin, które możemy spotkać w naszym lesie zamieściłam w I oraz II tomie rocznika. Las to nie tylko rośliny. Chociaż, im bardziej jest on różnorodny gatunkowo i im lepiej rozwinięte są poszczególne jego piętra, tym więcej gatunków zwierząt znajduje tu swój dom i pożywienie. Roślinami żywią się roślinożercy, są to głównie motyle, chrząszcze i inne owady w stadium larwalnym. Z kolei nimi odżywiają się drapieżcy – zwierzęta owadożerne. Mogą to być inne owady np. biedronki, biegacze, mrówki rudnice czy ptaki. Ptaki bowiem chętnie karmią swoje pisklęta zawierającymi dużo białek i tłuszczu owadami. Podstawą diety większych drapieżników: kun, jastrzębi czy lisów są małe ptaki, gryzonie. Taki układ „żywieniowy” nazywamy łańcuchem pokarmowym.

Producent (roślina zielna) → konsument I rzędu (roślinożerca) → konsument II rzędu (drapieżca) → konsument szczytowy. Bardzo trafnie taki układ przedstawił M. Biernacki w swoim wierszu:

...Idylla maleńka taka:
Wróbel połyka robaka
Wróbla kot dusi niecnota
Pies znowu rozrywa kota
Psa wilk z lubością pożera



*Wilka pożera pantera
Panterę lew rwie na ćwierci
(...) a sam po śmierci
Staje się łupem robaka
Idylla malenka taka...*

No właśnie, jest jeszcze jedna warstwa w lesie, to ściółka i gleba. Żyje w niej ważna grupa organizmów – reducentów. Należą do niej bakterie, grzyby oraz skoczogonki, dżdżownice, roztocza glebowe. Może nie zawsze dostarczają nam one pozytywnych doznań estetycznych ale spełniają bardzo ważną rolę. Rozkładają martwe szczątki organiczne (takie jak resztki zwierząt i ich odchody, opadłe liście, gałęzie) na proste związki mineralne pobierane przez rośliny.

Opis gatunków ptaków, gadów i płazów występujących na naszym terenie znajduje się w III oraz IV tomie rocznika.

Niezależnie od kierunków wyznaczanych przez ludzi, las pełni także funkcję: glebochronną, wodochronną, jest producentem tlenu.

Glebochronna rola lasu jest szczególnie istotna w górach i na terenach piaszczystych podatnych na erozję – niszczenie, wywiewanie gleby przez wiatr czy wymywanie przez wodę.

Wodochronna – jest bardzo szeroka. Lasy mają znaczenie retencyjne. Opady gromadzone są przez mchy i w obrebie korzeni drzew. Wiosną, pokrywa śnieżna topi się tu wolniej niż na otwartej przestrzeni, tym samym wolniej spływa zmniejszając ryzyko powodzi. Lasy ochraniają brzegi rzek, jezior zatrzymując np. spływające z pól pestycydy. Lasy wpływają także na warunki klimatyczne. Woda wyparowywana przez drzewa w procesie transpiracji zwiększa wilgotność powietrza. Jedno duże, zdrowe liściaste drzewo może wyparować około

5,7 litra wody na godzinę. Sprawdzono, że obszary leśne powodują zwiększenie opadów atmosferycznych na terenach z nimi sąsiadującymi. Ściana lasu powstrzymuje napór powietrza i osłania jego wnętrze, tworząc zamkniętą przestrzeń z odrębnym mikroklimatem.

Las jest również naturalnym filtrem hałasu, każde jego 100 m obniża poziom o 20 decybeli.

Las filtruje powietrze. Obliczenia dowodzą, że w ciągu sezonu wegetacyjnego 1 ha boru świerkowego zatrzymuje 30 ton pyłów, 1 ha lasu bukowego – ponad 65 ton pyłów i produkuje ponad 110 ton tlenu, 1 ha boru sosnowego pochłania 150–200 ton dwutlenku węgla. W lesie, w porównaniu z powietrzem miejskim jest 46–70 razy mniej organizmów chorobotwórczych a w porównaniu z powietrzem z obszarów sąsiadujących z przemysłem zawiera nawet 1000 razy mniej substancji szkodliwych.

Dlatego też przebywając w naszym otoczonym lasami uzdrowisku korzystamy z dobrodziejstw jakich dostarcza nam las. Pamiętajmy jednak przy tym, żeby podczas wędrówek nie płoszyć zwierzyny, nie hałasować, nie zostawiać po sobie śmieci, nie rozpalać ognisk, nie zrywać roślin, bo wiele z nich jest pod ochroną, stosować się do tabliczek ostrzegających np. o wyrębie czy informujących o ostojach zwierzyny. Poruszajmy się po leśnych szlakach przygotowanych dla nas przez leśników, bo nie ominiemy wtedy najbardziej interesujących miejsc a zostały one specjalnie dla nas oznaczone i opisane.



Fot. Anna Węglorz-Stempin